

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ
·НЕОФИТ РИЛСКИ·
БЛАГОЕВГРАД

ФАКУЛТЕТ "ОБЩЕСТВЕНО ЗДРАВЕ, ЗДРАВНИ ГРИЖИ И СПОРТ"

Катедра „Логопедия“

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд на тема:

*„Модел за комплексно логопедично- функционално изследване,
идентифициране и диференциране на видове и подвидове плавностни
нарушения на речта“.*

за присъждане на

образователна и научна степен „доктор“

Научна специалност *Логопедия*

Професионално направление 7.4. *Обществено здраве*

Форма на обучение: самостоятелна подготовка

Докторант: Елка Горанова

Научен ръководител: доц. д-р Димитър Милиев

Рецензент: проф. д-р Добринка Георгиева

Благоевград, юни 2016 г.

Биографични бележки:

Докторант Елка Георгиева Горанова е родена на 08.04.1969 г. в гр. Дупница. Завършва средно образование в ТИ „Иван Илиев“, гр. Благоевград през 1988 г., а висше през 1995 г. като ѝ е присъдена образователна степен Магистър по специална педагогика (специализация Логопедия) в ЮЗУ „Н. Рилски“, гр. Благоевград. От 1995 до 2001 г. работи като логопед в VIII СОУ „Арсени Костенцев“ Благоевград. От юни 2004 г. до настоящия момент, след спечелен конкурс, е назначена като редовен асистент в Катедра Логопедия на ЮЗУ „Н. Рилски“.

Новата, съвременна интерпретация на заекването като нарушение на плавността на речта в рамките на International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF) е предложена през 2004 г. от американските изследователи Scott Yaruss и Robert Quesal. Акцентът в публикуваната статия в Journal of Communication Disorders е поставен върху факта, че заекването представлява феномен, включващ повече от забележими и наблюдавани симптоми. Обикновено в логопедичната практика логопедите диагностицират тези видими поведения на неплавна реч и това е основата на измерване на ефективността от логопедичната работа. Традиционно, опитът на говорещия като лице със заекване включва диагностика на негативни афективни, поведенчески и когнитивни реакции, както и значителни ограничения на способността на говорещото лице за включване и участие във всекидневния живот. ICF отчита и негативното влияние върху цялостното качество на живот на лицето със заекване.

Като отчитам тези съществени уводни бележки, явяващи се крайъгълен камък в съвременното развитие на интерпретацията на плавностните нарушения си позволявам да поставя акцент върху актуалността на представения дисертационен труд. Той включва увод, 4 глави, заключение, библиография, т.е. има традиционна структура,

представена в общ обем от 195 машинописни страници. В дисертацията са включени 7 приложения. Библиографската справка включва източници на кирилица (88) и латиница (170), като са представени авторитети от признати международни школи. Доминират източници от реферирани научни бази данни като Web of Science и Scopus.

Първа глава - литературен обзор - включва интелигентни интерпретации по обособени в 12 раздела проблеми, които са актуални и обясняващи задълбочено основните постулати, залегнали в нейния труд. Представени са различни авторови позиции по отношение на нарушената плавност на речта, подходящи съвременни теории за патогенезата за заекване, които са свързани с декларираната топика на дисертационния труд. В литературния обзор се отделя специално внимание на т. нар. подвидове нарушени плавности, интерпретирани най-вече от автори, представители на класическите руска и американска школа (Gregory, Hill, Campbel и др.). Изразените писмено препоръки в рецензията на ниво „вътрешна защита“ за преструктуриране на литературния обзор и преранжиране на параграфа засягащ ICF модела са спазени от докторантката. Тя е направила успешна и задълбочена връзка ICF модел–Практика, базирана на доказателства за ефективност /ПБДЕ/ - Нарушения на плавността на речта /НПР/. Разработеният модел за логопедично изследване е представен в светлината на ICF модела и отговаря на приетите международни стандарти с които докторантката се съобразява. Задълбочено е детайлизиран проблема за научно-базираната диагностика при НПР. Раздел 1.11. е ситуиран в началото на първа глава, която логично започва с определение за НПР. Анализиранияте авторови позиции са застъпени в хронологичен вид с оглед яснота и разбираемост на интерпретирания проблем.

В литературния обзор са застъпени ясно и точно формулирани финални заключения, свързани със съвременното състояние на диагностиката на НПР в международен план. Положителен факт е, че

докторантът се позовава на трудове и автори, публикувани в реферирани международни издания. Специален акцент в литературния обзор е поставен върху широко разпространените модели на диагностика, застъпени през последните 2 десетилетия в логопедичната практика, особено след 1994 г. Тогава НПР бяха поставени активно върху международната карта за научни изследвания след Световния конгрес, организиран от International Fluency Association (IFA) в Мюнхен. Част 1.7.1. е преструктурирана удачно в систематичен хронологичен вид.

Като цяло литературния обзор е интересен, четивен, прецизен, актуален, задълбочен и систематизиран. Докторантката се е запознала задълбочено с основни класически и съвременни трудове по проблеми на нарушената плавност на речта, които удачно е включила в първа глава, демонстрирайки принципите на рефлексивната практика.

Втора глава представя основите на научното изследване. Целите (2) на дисертацията са коректно и ясно формулирани. Задачите са коректно регрупираны и обобщени след направените препоръки в предварителната рецензия от вътрешната защита на труда. Хипотези 2 и 3 са преформулирани с оглед осигуряване на яснота на текста. Систематичният обективен анализ на вариабилността на симптомите на заекване, описан от M. Onslow, S. Yaruss, Ed. Conture е залегнал в хипотеза 2. Раздел 2.6. Контингент на изследването е дообогатен с данни за контролната и експериментална група и е четивен и аргументиран. Частта, свързана с методите на изследване е подробно, детайлно описана и онагледена с фигури. Предложена е обективна научно-базирана диагностика чрез приложение на теста Stuttering Severity Instrument-4, който е най-надеждния и широко използван неоспорим метод за диагностика на степента на тежест на заекването и се приема за златен стандарт в логопедията.

Като цяло диагностиката на логопедичното изследване е осъществена с надеждни инструменти. В параграф 2.7.2. са представени обширно инструментите за функционалното изследване. Статистическите методи са адекватно подбрани за научния дизайн на изследването, който е детайлизиран като цяло успешно в параграф 2.8. Част 2.8.2. е актуализирана с нови данни, свързани с допълнения по отношение на време (кога), място, (къде), квалифициран екип на провеждане на научното изследване.

Трета глава - резултати- е обширна и е фокусирана върху 3D модела. Онагледена е грижливо и професионално с богат и обилен доказателствен материал във вид на таблици и графики. Представени са данни в ЕГ и КГ, засягащи различните изследвани възрастови групи.

В четвърта глава 34 стр. са посветени на анализ на резултатите. Интересното в този дисертационен труд е разработеният теоретичен модел, който търси взаимодействие между логопедичното и функционално диагностично изследване в краткосрочен 30 минутен план. Моделът е разработен в съавторство с физиолога доц. Везенков.

Редно е да се отчете, че през последните години в логопедичния инструментариум се добавиха редица улесняващи компютъризирани методи, които доказано са научно-базирани при заекване, а именно (i) SSI - 4; (ii) Stuttering Counts-Measuring Stuttering and Speech Rate (S. Block Dacakis); (iii) Computerized Scoring of Stuttering Severity (K. Bakker); (iv) CSL за акустически гласов анализ (MDVP, RTP и др.) или PRAAT. Горепосочените са инструменти пряко свързани с компетенциите на логопеда по отношение на тяхното приложение. Докторантката е права, като твърди, че диагностиката на заекването е трудоемка и отнема време. За надежност на данните са необходими поне 300-500 срички

транскрибиран текст и тя спазва това изискване. Настоящият дисертационен труд е амбициозен и предлага авторски метод за бърза и точна компютъризирана обработка на събраните данни от диагностичните процедури при ННР.

Горанова представя научна разработка в която се стреми амбициозно да приложи мултидисциплинарен подход и метод на разработване на диагностичен модел на заекването: комбиниране на логопедични и функционални параметри в обособени субгрупи изследвани лица.

Разработеният 3D модел и приносите от приложението му са като цяло интересни. Относно измерването на функционалните изследвания не мога да се произнеса, тъй като те изискват друг тип компетентост.

При всички случаи обаче предложеният подход е оригинален. Целта му е да бъде полезен както за практикуващите логопеди (бързина и надеждност на диагностиката), така и за приложните аспекти на Логопедията, които изискват мултидисциплинарност и комплексност на научните изследвания в областта на нарушената плавност на речта.

Дисертационният труд се опитва да даде яснота и по отношение на изясняване на патогенезата на заекването и прави успешно сравнение с двойния премоторен модел на Per Alm (2005).

Интердисциплинарният характер на дисертационния труд поставя акцент върху следните приноси: (i) ефективно приложен стимулен протокол въз основа на надеждна статистика; (ii) разработени обективно измерими логопедични параметри за диагностика и (iii) алгоритъм за превръщане на конкретен логопедичен параметър в качествена оценка за групиране на лица със заекване. Приносите на Горанова са изцяло подчинени на разбирането за ICF модела по отношение на заекването като вид нарушена плавност на речта и предполагат интердисциплинарна интерпретация. Като отчитам връзката на 3D модела с ICF интерпретацията на заекването бих

желала докторантката да посочи как ще бъдат изведени доказателствата за ефективност от логопедична терапия при конкретно приложение на настоящия диагностичен модел?

Предложеният дисертационен труд е поредно неоспоримо доказателство за здравния характер на логопедията и се явява конструктивна рамка за качествена и научно базирана диагностика, характерна за специалности със здравен характер.

В заключение си позволявам да предложа на уважаемото жури да присъди ОКС *Доктор* по Логопедия на Елка Георгиева Горанова в професионално направление 7.4. *Обществено здраве*. Мотивите ми са: доказан професионализъм, много добра научна теоретична и безспорна практическа култура, демонстрирана аналитичност и не на последно място добра статистическа дискусия. Разработването на комплексен модел от типа на 3D модел с мултидименсионен характер се прилага в световната логопедия като тенденция през последните две десетилетия и в този план българската логопедия също дава принос в научното познание. Моето професионално мнение е, че приносите ѝ са ситуирани основно в сферата на научните изследвания, свързани с нарушената плавност на речта - заекване.

13. 06. 2016 г.

Рецензент: Проф. д-р Добринка Георгиева